

Di d' lon

Lorint Hendschel

1995

Dji rvén cāzu del Mongoleye

*Nos n' vicrans nén tofer
So ces djaenès teres ci
Nosse plaijhi.*

Saint-John Perse

Ki c' est lon l' Mongoleye ! Lon, lon erî di d' ci ! Eco pus lon ! Ô, dji sai bén :
âdjourdu, avou leus areyoplanes, vos frîz l' voye so sacwantès eures di tins, on djoû
à d' pus. N' espaitche. Por mi, rén n' est pus lon ki l' Mongoleye.

Mi, c' est cwarante anêyes, vos m' etindoz, cwarante anêyes etires ki m' voyaedje
a duré. Et n' nén ddja esse seur d' î avu avnou, paret, el Mongoleye !

Eyet vosôtes, avou vos machenes a wapeur, vos m' vîrîz fé acroere ki l' Mon-
goleye est tot près, d' abôrd pa drî l' ouxh do cabaret ! Ki vos irîz bén, tes ôtes !
Neni... Dji n' l' a kéke feye mây veyou, ç' payis la, il est trop lon po rén k' ene
vicâreye...

Aboutez m' co ene pinte !

Si dji tén bén, dj' end a nd alé l' an 1910. Dj' esteu 20 ans vî ; à fond del fosse,
on djheut : i drovèt des houyires, el Mongoleye, i prometèt des grossès payes, eyet
co des rawetes ! Les cis k' s' egadjèt n' vont nén sôdâr...

- Ewou ç', ça, l' Mongoleye ?

- E l' Amerike, seurmint !

- Taijhe tu, va, loigne ki t' es ! C' est dlé l' Ostraleye !

- Nonna ! Pus lon ki l' Russeye ! Ki l' Chine ! Di ç' costé la, dj' a dmandé a
nosse maisse di scole !

Tot hagnant dins leu croxhon, à fond do beur, tot raetchant el tchaleur eyet
l' noere poussire, les pus djonnes divizént a catchete :

- S' on nd îreut ! Alans è ! El Mongoleye ! Ardant ! Les grossès payes ! Les
nêgues eyet les tîgues ? Les elefants ! Li fôrteune ! Les tropikes !

- Santé !

...

On nd a télmint câzé, del Mongoleye, aviè 1910.

...

Gn aveut dins m' vijhnâve ene bâshele avou des grands afrontés ouys ki v' fjhént rodji ; tot d' on côp, vosse song boleut, vos n' savîz pus cwè fé d' vos pezantès mwins. Zabete. Li feye Colot. On dîmegne al nute, dji sôrteu d' amon l' Pelé... Vos n' l' avoz nén conoxhou, vos ôtes, li cabaret d' amon l' Pelé, k' on-z î rpasséve tos les djoûs al nute, è vnant foû do beur, eyet l' dîmegne à matén, po boere li gote...

- Ti sôtes d' amon l' Pelé...

- Oyi. Dji sôte d' amon l' Pelé... Dji rmonte pal rouwale do ptit bwès. I fjheut tiene. Les tiyous sintént a vos rinde dournisses. La Zabete, li feye Colot, k' arive, pa dvant, avou ene banse plinne di mannetès lokes, dji m' è sovénrè todi.

Tot d' on côp, dj' a volou sinti s' tchâr, si pea miernowe sol minne, i faleut, i faleut. Li banse a tcheyou et les lokes ont sfî stârêyes sol pîssinte, cwand dj' a bouré Zabete dins l' hurêye... C' est si hinêye di frumele eyet d' souweur... L' odeur des tiyous... Kè vloz !

...

Anfin, do côp, s' vinte a rinflé. Do côp, i faleut k' djel mareye, li Zabete : ses parints et les minne s' avént ddja d' abôrd metou d' acoird, sins s' dire grand tchoi, kè vloz !, c' e-st insi k' ça aléve dins l' tins, i n' fât nén rire !

...

- Metoz ene pinte a tot l' monde, Zande !

I faleut k' djel mareye, oyi, mins mi, dji n' sai douvént, mins del vey insi, ça m' disgostéve. Ti dîreus vey ene poere molonêye.

Al fosse, on m' fjhéut aler :

- Ké novele, valet ? Ti l' as Bén emantchî, don, l' Zabete !

- Kî çk' a emantchî kî, dins l' istwere ?

- Ça costêye tchir di planter si stape avou ene pareye a leye !

- T' esteus l' cwantrinme ?

- C' est da kî l' efant ?

- Da mi !

- Non ! Da mi !

- Da tot l' monde !

Ça les fjheut Bén rire, laid petârd ! I djipént plin leu panse eyet m' couyoner tote li djournêye ! Eyet mi, dji stoféve dins l' noerixheu.

Tantia k' on djoû...

- Continowe, insi !

- On djoû, télmint k' on m' aveut fé assoti, dj' a apougnî m' pi. . . Dj' a flaxhî a l' astcheyance. . . I fjheut stof, dji m' è sovén, dji tanfléve et à pus k' dji tanfléve, à pus ki dj' gordjîve del poûssire, et à pus k' dji stoféve. . . Mi pea esteut tote letchasse, wai, ene maxheure di souweur eyet d' tcherbon. . . Âtch ! Djel sin co enute !

Dji n' aveu touwé nolu. . . Kéke feye ki ça âreut yeu stî mî. . . On m' a foutu a l' ouxh, ti sins bén. Pupont d' ovraedje, li prijhon, motoit, ene kimére ki dj' n' è vleu nén. . . Eyet peu d' ene vindjince. . . Kè vloz !

- C' e-st adon k' ti t' as stî egadjî pol Mongoleye ?

- Oyi. Dj' a rtûzé a tot çou k' on djheut : les grossès payes, les tîgues. . . Vaila, dji sereu maïsse-ovrî, direk, avou des ptits Mongols dins m' brigâde. . .

Gn aveut on buro, a Châlerwè, c' est vaila k' il egadjént des ovrîs pol Mongoleye. Pocwè fé ? I drovént des houyires, lâvâ, s' apinse k' on djheut, et i n' î cnoxhént rén. Les ovrîs k' end alént divnént maïsse d' ene brigâde di doze ovrîs mongols, i lzî faleut aprinde li mestî, ostant dire tot. À buro do ministere, l' ome n' aveut nén l' air do savu cwè et come. . . A pârt relire ses papîs eyet les clatchî avou 36 catchets. . .

- Ewou ç', li Mongoleye, ki dji lî dmande.

- Do costé del Russeye.

- C' est lon ?

- Oyi, da ! I m' shonne, todi. . .

- Kibén d' djoûs d' voyaedje ?

- Dji n' è sai rén mi ; cénk, shijh. . . Kéke feye deus samwinnes. . .

La, tén ! Tot çou k' dji saveu, c' est ki l' ledmwin, dji purdeu l' trin a Châlerwè po l' Almagne, ki dj' aveu siné on contrat po dmorer lâvâ, el Mongoleye, cénk ans e rote pol moens. Oyi mins waite a twè, la : cwand dji rvénreu, dj' âreu wangnî ostant k' si dj' âreu yeu greté chal tote ene vicâreye ! Dji sereu ritche. . . Noû ! Dji n' âreu pus rén a vey avou les minâbes di d' ci : dj' âreu veyou des tîgues eyet des elefants, dji mareyreu ene nègresse, kéke feye, pocwè nén ? Dji n' rivénreu e viyaedje ki po m' mostrer avou leye ; après dj' îreu dmorer al veye, a Châlerwè, ou minme a Brussele !

. . .

- Rimets lî ene chope, Zande !

- Dji n' aveu rén dît a nolu, bén seur : tot ça s' a fwait so deus djoûs d' tins. Li mârdi, dji m' bateu el fosse, li mierkidi, dji sinéve mes papîs, eyet l' djudi, tot timpe à matén, dji ramonçléve sacwantès lokes et haye evoye !, dins les rouwales do viyaedje, sins m' ritourner eyet sins dire a rvey a nolu. El Mongoleye ! Abeye !

E viyaedje, on-z a co seurmint fé aler s' linwe, eyet raconter ki dji m' aveu stî taper e Sambe, ki dj' aveu mâ tourné eyet m' fé etertini a Châlerwè, ki dj' esteu evoye às set cints diâles, à Congo ou co pus lon, el Mongoleye !

Mes parints ont ratindou, dji supôze, pu il ont brait ene miete, dandjreu. Adon il ont ridischindou dins l' fosse.

- Et l' Mongoleye ?

- Maria Deyi, m' fi ! Ki ça est lon. . . Les prumîs djoûs, dins l' trin, dj' a brâmint rî e m' capotene : dj' aveu disparetou ! Eyet ls ôtes, les cis ki m' couyonént, ki câzént télmint del Mongoleye ! I nel vierént mây, pôves mivéts ! Dji displayêve mes papîs po les rwaitî dji n' a jamwais seu foirt Bén lére. C' esteut scrît dins totes sôres di lingaedjes, avou des catchets d' totes les cognes : dj' aléve esse maisse-ovrî el Mongoleye !

- 'nez m' cor ene pinte, Zande. . .

- A mi les grossès payes eyet les nègresses ! Dji m' sinteu foirt ! Ritche ! . . . di tos les cwârs ki dj' aléve wangnê, eyet des liârd k' on m' aveut dné e buro d' Châlerwè, po les costindjes do voyaedje.

. . .

Ça n' a waire duré. . . Dji vou dire : dji n' a nén rî lontins. . . Mins l' voyaedje. . . Maria ! Cwarante anêyes. . .

C' est cwand dj' a volou intrer el Pologne, après troes samwinnes di voyaedje. Mes papîs n' valént rén, s' apinse a zels. C' esteut dins on viyaedje al frontire. Il a falou fé scrire a Châlerwè, k' esteut ddja télmint lon erî. . . Les letes rifjhént l' voye ki dji vneû d' fé. . . Drola, dji m' dijheu, i faleut l' tins k' on compurdaxhe, i faleut k' on trovaxhe çou ki n' aléve nén, k' on fjhaxhe bodjî les bons siervices, ki l' response rivnaxhe djusk a ci. Adon, i mankéve co tél catchet, ou tél permis, ou tél ôte papî, eyet tot ratakéve. Des moes k' ça a pris. . . Tenawete, dji m' dijheu : va rz è ! Fwai dmêy tour ! Mins kè vloz ! Eraler, c' esteut m' fé couyoner troes côps d' pus. Les djindârs ratindént kéke feye après mi, ene kimére, èn efant, pont d' ovraedje. Il âreut falu rpayî l' buro ki m' aveut egadjî pol voyaedje. . . eyet des cwârs k' i m' avént dné, i n' dimoréve câzu pus rén. . . Nonna, kindale ! Avanci, avanci, djusk el Mongoleye !

Po fini, li boune lete a toumé dins les bounès mwins. On m' a leyî moussî.

Shijh moes après nd avou nd alé, dj' ariva-st el Russeye. A pârti di d' ci, li tere n' aveut pont d' no, come s' ele vénreut seulmint di skepyî. Dji saveu Bén k' dji dveu passer par ci po-z avni el Mongoleye, mins pa wice aler ? Kimint ? Avou kès liârd ? . . . Ca dj' esteu rnetyî, avou l' istwere el Pologne. Il a falou k' dji cweraxhe di l' ovraedje. Mi idêye. . . Mi idêye. . .

- Boes on côp, il irè mî !

- Mi idêye, c' esteut d' ramonçler sacwants liârd por mi savu tcheryî pus lon. . . Dj' a stî vârlet ene sawice e l' Ucrinne on payis d' avârla, dj' a bribé dins des veyes ki dj' n' è cnoxheu nén ddja l' no, dj' a doirmou dvins les hurêyes, dj' a sayî d' fé do botikî, do handleu, do frâdeu. Dj' end aléve tofer : li Mongoleye, c' est pa wice ? Li Mongoleye ? S' i vos plait ?

Brâmint des djins n' compurdént rén a m' djârgon a mitan russe a mitan djesses. Brâmint n' mi savént responde : i n' avént mây oyous câzer del Mongoleye. Portant, dj' aveu mes papîs muchîs dins mes potches ; c' esteut bèn scrît : mi, maisse-ovrî, li grosse paye, li brigåde di doze Mongols, les elefants, li hoye. . .

Deus, troes, cwate feyes so les anêyes ki dj' a passé a coberôler pa tt avå l' Russeye, dj' a tcheyou so 'ne sakî k' aveut ddja etindou câzer d' on payis lon, lon erî, lomé Mongoleye. Ci djin la m' mostréve ene plaeece å levant, avou on djesse tronnant, nâjhi, avou ene mwin å lådje ki fjheut oyi, neni, neni. . .

...

Ci pwis la, gn a yeu ene guere, ene longue, ene deure, dins l' nîve eyet les broûs, avou des sâvadreyes come on nd a jamwais veyou des sfaites avârci : des djins k' on pele come des puns ou k' on coûtche so des léts d' breujhes. Des côps k' i gn a, on-z etindeut monter, ene sadju avå l' longue, longue sitârêye rascovrowe di nîve, on boerlaedje di sofrance, ene sacwè a divni sot, cwand on-z est pierdou å mitan d' on payizaedje tofer tot noer å cir eyet tot blanc al tere.

Dj' a stî prijhî des Rodjes, pu des Blancs, et adon des Rodjes, eco on côp, puski dj' aveu stî amon les Blancs. Wai ! Troes doets k' dj' a pierdou ! Edjalés ! Deus a m' droete mwin, eyet co ene doye a gôtche ! Dj' a passé des anêyes a costrure on tchmin d' fier.

...

Kibén d' biles ki dj' a poirté ? Des meyes eyet des meyes ! et kibén d' kilometres di vwè est ç' ki dj' a costrût ? Des cint ! Des meyes ! Les prijhîs tcheyént come des moxhetes, mindjîs des viers, edjalés, tenes come des araegnreyes ; on ls eteréve raddimint, a 50 metres des baracmints. . . Des côps, on n' parvineut nén ddja a fé on trô, télmint ki l' tere esteut deure come ene pelote di fier.

Li vwè avanceut après l' levant ; mete après mete, dji m' dijheu : vola ! Li Mongoleye ! Moes après moes, dji m' è raprotchîve ! Djel sinteu, djel saveu : ça m' arivéve pus sovint d' rescontrer, dins on hamtea ou l' ôte, k' on-z î fjheut toubak, ene ou l' ôte pitite djin avou ene djaenâsse pea ki m' dijheut : Avârla ! Levant ! Mongoleye !

Deus ou troes côps, dj' a parvinou a evoyî ene lete a Châlerwè. Ci n' esteut nén âjhey, sav' ! Faleut ratinde k' on prijhî fuxhe delîberé — ça n' arivéve nén trop sovint. I faleut k' i s' leyaxhe adire do prinde ene lete ; i faleut k' dji trovaxhe do papî et ene pene å bon moumint, ça voleut dire atchter on lanchturne. . . Mins, d' tote façon, Châlerwè, el Sibereye, cwè çki ça vout dire ? Rén.

- Taijhe tu, va !

- Rén, di dj' !

...

Dins les prijhîs ki s' sipiyént leu schine po fé avanci l' vwè, i gn aveut onk. . .

- Ass co a boere ?

- Neni.

- Tén !

- Bon, k' est çki dji djheu, don, mi ? ... Oyi : gn aveut on prijhni, Djôzef k' on l' lomève, cwand il a savou k' dj' alève el Mongoleye, i m' a vnou trover :

- Mi, dji cnoxhe bén l' Mongoleye, di-st i. Dji sai bén eyu çki c' est : dj' î va eto ! El Mongoleye, gn a di l' ôr plin les richots, gn a k' a s' baxhî pol ramasser. Gn a pont d' ivier, c' est come si l' moes d' may deurreut tofer, eyet les cméres, s' apinse k' on dit, c' est les pus beles do monde. Nos vicrans come des princes !

- Come des rwès !

- Tofer !

- C' e-st insi k' on-z a soçné, nos ôtes deus Djôzef, el Sibereye. Nos avéns l' minme but : li levant ! Ça dnève des foices po sorviker, tins k' les ôtes prijhni toumént onk a onk â boird del vwè di tchmin d' fier ki tcheryîve, picote a migote, après l' Mongoleye.

Gn a yeu des sâjhons, des anêyes, on-z a oyou câzer d' ene ôte guere, eco pus fele. Les gârs n' estént nén a leu-z âjhe, peu del pûnicion kels oblidyreut a monter â front ; mins tot ça s' passève télmint lon erî, câzu dins èn ôte monde... Çà n' avizève nén veur.

On-z aveut des droles di noveles, des teribès istweres di macsôdaedjes, di prijhni k' on vûdîve leu song pol rimete dins les voennes des sôdârs, ou k' on fjheut passer dvant les sôdârs po fé peter les mines. Les gârs nos tnént a gogne.

Mins tot ça, c' esteut pa drî, pa drî. Nos deus Djôzef, nos bourént come des aredjîs : el Mongoleye !

Â pus k' on-z avanceut, â moens k' on rshûveut des noveles, li guere tournève a rén, on n' saveut pus dispârti çou k' esteut l' vrai di çou k' aveut stî sondjî, rimetou ou roisté, fwait a mezeure ki l' novele voyaedjîve djusk a nos ôtes... Kéke feye ki çou k' on-z apurdeut esteut ddja passé dispu des razanêyes ? Kéke feye ki tot ça n' aveut mây arivé ?

Mâgré ça, a mezeure ki les bruts del guere discrexhént, li Mongoleye, leye, aprepîve, pa dvant, vaila. On-z oyeut câzer d' leye, di tins in tins, cwand on rescontreve on payizan ou on novea prijhni, on novea gâr ou on rôleu k' aveut stî vey di d' l' ôte costé del roye do cir.

Dj' esteu come alouwé ; dji n' aveu pupont d' song, pupont d' tchâr, pupont d' tchaleur... Mins dji pêyîve... .

On matén, â bon tins, la l' Djôzef ki m' atôche :

- Ç' côp ci, valet, on n' doet pus esse si lon !

- Kibén ? A t' shonnance ?

- Sacwants djoûs, s' on rote rade ! Deus samwinnes kéke feye ! Dj' a dvizé avou on moujik ! "Twè trevâtchî grand bwès", di-st i ! Deus samwinnes, â d' pus !

Les sâjhons avént evolés come del foumire. C' est bén simpe, etur li djoû k' dj' end a nd alé di m' viyaedje, tot timpe à matén, eyet l' viesprêye ki nos avans decidé, nos ôtes deus l' Djôzef, do peter à diâle, dji n' mi sovén câzu pus d' rén. . .

- T' as minti !

- Di rén, k' dji di ! Di rén ! Gn a rén etur li djoû k' dj' a pârti pol Mongoleye eyet l' djoû k' dj' î a câzu avnou !

- Câzu ?

- Oyi, câzu. . . Câzu !

Insi, on matén, al pikete, nos avans morou evoye. Ça n' esteut nén si mâlâjhey ; çou ki rastént les prijhîs del lever pus sovint, ci n' est nén télmint les fiziks eyet les scoreyes dâzès gârs, c' est pus rade li pawe do s' ritrover à dfoû, sins rén, sins idêyes, mierseu, sins ene ôte plaeece wè aler. . .

Nos ôtes deus l' Djôzef, nos nd avéns ene di plaeece wice aler : a nos ôtes, ci còp ci ! Les feumes ! L' ôr ! Dji n' aveu k' céncante noûf ans, ou a pô près, mi coir esteut kéke feye distrût come dj' end âreu yeu nonante, mins dj' aveu co l' agrè, l' inveye do racmîcî a viker après on trô d' cwarante ans. . .

Oyi, waite, tén ! N' avans rôlé troes samwinnes à lon dins on grand bwès ki n' è finixheut nén, a mougî des petches et a doirmi so des mosseas, a stofer do djoû et edjaler del nute, a nos catchî à pus ptit brut, a bouxhî às ouxhs des izbas pierdowes po dmander nosse voye.

À pus sovint, l' ouxh dimoréve seré. On-z etindeut ramxhî à dvins, mins gn a nolu k' oizeut drovi.

Di tenawete, on dmandéve d' a l' ouxh :

- Li frontire ? Li Mongoleye ? Pa wou ? Pa wou ?

On-z esteut arivés si près. . .

- Tén ! La k' i brait, asteure ! Rimet lî on vere por mi, Zande !

- Et adon ?

- Po fini, dj' avans sôrti foû do grand bwès ; on taeyeu nos aveut splikî l' voye : li frontire esteut tot djondant, nén ddja ene djournêye a pîd ; i nos a metou so li tchmin. Mins à fén mitan d' ene sitârêye tote plate, tote nowe, gn a ene binde di gârs a tchvâs k' nos ont racsût.

Djôzef s' a cbatou po cori evoye, pu il a fougî e tere, touwé d' on còp d' fizik.

- A bén çtelle ! Ti mel copeyrès ! Il est bardouxhî mn ome !

- Taijhe tu !

- Et t' minme, i n' t' ont nén touwé so plaeece, dwai ? C' est bén twè k' est la ?

- Rimet ene pinte, Zande, il est sot, çtila.

- Ni reyoze nén avou ça ! I n' fât nén rire ! Mi, on m' a raminé à camp ; dji n' aveu pus ene gote d' ameur e coir. . . Fé berwete ! A ene pixheye del Mongoleye ! Après cwarante anêyes di voyaedje ! Dj' âreu bén yeu volou mori so plaeece.

Li comandant m' a fwait vni e s' buro tot d' shûte :

- Vos estoz Belje ?
- Belje ? Dji n' a nén compris do côp. On mot k' dji n' aveu pus etindou dispu des anêyes, on mot ki n' aveut pupont d' sins...
- Dji vs âreu bén yeu fwait fuzilyî... Ça costêyreut moens tchir...
- Dji m' è cayîve, dj' esteu ddja moirt...
- Seulmint, nosse goviernumint eyet l' vosse ont siné des acoirds... Dji n' sai nén çou k' nos alans obtini po delîberer sacwants rén du tout come vos... Anfin, c' e-st insi...
- Dj' a boerlé, dji m' a ctapé eyet braire... Rén a fé... On m' a rasseré dins on trin, avou des ôtes prijhîs k' avént rexhou l'avâ pa des ôtès voyes... Gn aveut deus sôdârs avou des fiziks pa dvant l' ouxh do compartumint.
- So troes samwinnes di tins, dj' a rfwezit tote li voye èn erî, tote li voye k' i m' aveut falou cwarante anêyes etires pol parcori... Cwarante anêyes ! Sins l' vey... Troes samwinnes...
- La k' i ratake a tchoûler, asteure !
- Vî sot, va !
- Rimet ene pinte, Zande !
- Mins dj' î esteu câzu, el Mongoleye !
- Taijhe tu ene miete, vî berdelâd !
- Il est fén fou !
- Alez !

L' aiwe d' Urdug Nur

*Adon vos sâroz, eyet c' est l' peure
verité, ki l' Grand Sire a co fwait
ene ôte bele et ahessâve afwaire ;
so totes les maissès voyes ki tri-
viersèt l' province do Catay eyet
ses vijhenes (...) il a fwait plan-
ter des âbes des deus costés, a deus
ou troes asdjablêyes d' onk l' ôte,
eyet ki sont d' ene sôre ki dvént
grande eyet foite.*

Marco Polo

Dj' a atchté on tiket d' bus, eyet dji toûne dispu troes eures dins les rows d' Ulan Batôr. Li bus arive å coron del ligne, i ratoûne, eyet rfé l' minme voye dins l' ôte sins djusk a l' ôte dibout.

Li veye est ptite ; i gn a k' deus avnuwes. Kékès djins passèt, piyane miyane. On camion saetche ene nûlêye di poûssire ki s' disfwait tot doûçmint, è rtoumant.

Gn a deus aviyons pa samwinne po rexhe foû d' Ulan Batôr, tos les deus po Moscou. Di d' la... Mins dji n' a nén des cwârs assez po prinde l' aviyon.

Li gobiernumint mongol m' a leyî on ptit cwârtî å shijhinme ostedje d' on grand batumint ene miete å d' foû d' Ulan Batôr. Dins l' tins, dj' î travayîve brâmint. Dji scrijheu des letes a gôtche, a droete, a l' Ofice Mongol des Etrindjirs, a l' Ambassâde (divant k' on l' sere)... Mins alez, vos, trover eyet payî ene sakî ki sepe ratourner mes letes e mongol !

Gn a ddja ene bele sinte hapêye (mins kibén d' moes, d' anêyes ?) ki dji n' sicrî pus nole pât.

Vaici dins m' potche, dji sin l' copeye do contrat ki m' a aminé chal. Mi bouye, c' esteut do planter des âbes tot l' long di l' aiwe d' Urdug Nur, des *raucarii mon-*

golesca, les seuls âbes ki sârént tni à tins k' i fwait avârci.

(vo nos la à coron del ligne)

S' apinse mi contrat, dji n' rishûreu k' ene pitite paye tot l' tins k' dji travayreu, mins on còp k' les erîves d' Urdug Nur deus còps ene pitite cintinne di kilometres serént plantêyes di *raucarii*, dji touchreu l' gros lot.

Li djoû ki dj' end a nd alé, dji n' a pont fwait d' fiesse, ni rén : dj' aveu pierdou mes parints estant gamén. Dji n' aveu pont d' kimére eyet pupont d' camaerâdes po dire, dispu k' dj' aveu sôrti des Facultés ahessî d' on deplome di planteu d' âbes.

On moes après, sins câzu m' aveur rindou conte di rén, vo m' la à boird di l' aiwe d' Urdug Nur, avou ene dozinne d' ovrîs, on interprete eyet troes camionlêyes di plantes di *raucarii*. Nos voyaedjéns a môde di caravane, avou nos troes camions, nos deus djips eyet nos cwate barakes.

Des còps k' i gn a, Urdug Nur tchereye des aiwes télmint spesses ki ça n' est câzu k' on brôlisse. L' aiwe n' est jamwais foirt fonde, mins télmint noere rodje k' on n' voet nole pât à d' triviè. Urdug Nur passe, si douçmint k' on n' sâreut dire s' ele court po d' bon ou si c' e-st ene idêye, à mitan d' on désert di yebe, sins èn âbe, ene rotche, ene cahute. Ene tere pâr coployeye, fwaite tote etire di tienes jamwais foirt hôts. Des pleus, des pleus, eyet des yebe ki bloncèt à vint, sins lachî.

(vo nos la à coron del ligne)

Nos avans ataké a planter des *raucarii* a pô près à mitan del coûsse d' Urdug Nur. Nos plantréns tot dischindant l' aiwe. On còp ki ç' prumire mitan la sereut fwaite, nos ratacréns a pârti del minme plaeece, mins ç' còp la, tot rmontant l' rivire djusk à soûrdant. C' esteut à moes d' djulete ene boune sâjhon po planter avârci ; à vraiy, i gn a câzu pont d' sâjhon ciddé. L' airaedje ni candje po insi dire jamwais k' e l' ivier, cwate moes à lon. I gn a ki l' nute eyet l' djoû : i toke a nonne, i djale a mêye nute.

À dbout d' sacwants moes d' plantaedje, dji m' a rindou conte ki l' ovraedje n' aveut waire avancî.

Po cmincî, l' aiwe d' Urdug Nur si ctoirdeut come ene coloûte, ele si stindeut come po s' ralongui. Tenawete eto, c' esteut mâlâjhey do dire eyu çki l' aiwe pas-séve : pa plaeces, gn aveut pus k' on trô a mitan rsetchi, ou des basses plik plok. Des ôtes còps, c' esteut l' contraile : gn aveut télmint des brès d' aiwe ecramyîs k' on n' saveut pus l' kék à djusse k' i faleut shure. On rmontéve on brès, tot plantant des *raucarii*, ci pwis la, on s' rindeut conte ki ça n' esteut k' on richot ki s' tapéve e l' aiwe d' Urdug Nur.

Po n' rén arindjî, les mapes estént mâ fwaites — èn esprès, motoit —, on n' saveut jamwais k' a pô près eyu çk' on-z esteut : li roye d' Urdug Nur s' arestéve pa plaeces, ou s' dispârti ; oudôbén, gn aveut pus k' ene rîlêye di ponts el plaeece d' ene roye.

(vo nos la à coron del ligne)

A waitî d' ariver å dbout, dji m' a-st avizé ki l' rivire n' aveut pont d' coron : ele si coreut-st evoye dins cint brès, et adon dins on grand frexhåd sins cogne. Eyet l' contrat voleut k' dji plantaxhe tot costé.

Dji n' sai ddja s' on-z î a parvinou.

On djoû, dji m' a dit k' ça sereut kéke feye mî do fé dmêye toû po-z aler planter tot l' long del prumire mitan di l' aiwe, cwite a rivni vaici pus târd.

Mins cwand ns avans rivnou èn erî, nos n' avans pus trové, so trinte ou cwarante kilometres, ki des âbes moirts eyet rassetchis : l' aiwe aveut candjî d' plaeece ; ele s' aveut cployî come on sierpint eyet rider evoye cénk ou shijh kilometres pus lon.

(vo nos la å coron del ligne)

Il a falou rataker.

Nos n' savéns ovrier k' ût moes l' an. Li restant do tins, nos aléns mete nos barakes dilé on hamtea pierdou, å mitan d' cint tiers ashîds sol tere d' on côp eyet jk a todî, rascovrous d' grandès djaenâssès fenaesses ki bloncént, bloncént, tofer, tofer. Dji n' aveu nén ene vesse a foute, des moes å lon.

Mây ene barbâjhe ki ridéve sol cir.

Mwints côps, del nute, dji m' ashîdeu sol sou di m' barake po rwaitî les cints, les meyes di stoeles kissemeûyes lon pa dzeu m' tiesse.

Dji rawârdéve. I m' a falou lontins po comprinde çou k' dji pêyive après. Dji m' agrancîve todî d' aporshûre ene cligntante loumrote rider douçmint, sins brut, avå les stoeles. Mins ni Boeing 747 Tokio–Helsinki, ni Iliouchine 6 Kiev–Beijing. Rén n' bodjîve. Rén po schaver on lûjhant royon el noereu. Rén po croyî ene roye bén droete dins l' kissemeûye des stoeles.

A tins a eure, sins k' dj' âye rén dmandé, li Ministere fijheut candjî les ovris et aminer des noveas *raucarii* ; mins si l' aiwe d' Urdug Nur n' aveut pont d' coron, ele n' aveut nou sur nerén ; ele sikepyîve come ele moreut : dins on grand frexhåd k' on n' sait wice k' i cmince eyet wice k' i finit.

Télfeye, dj' aveu des tchôke-moirt. Dj' esteu stampé å boird d' Urdug Nur, et dji lî criyîve dissu : mi schoûtrèss, po fini ? Est çki t' corrès eyu çki t' does ? Est çki t' shûrès l' voye ki dji t' dîrè, eyet nén ene ôte ?

Li ledmwin, portant, l' aiwe aveut candjî s' tchimin. Ou ele s' aveut pârti e deus. Ou elle aveut cârémint disparetou, come po s' foute di mi.

Et on djoû, nos nos avans rtrové sins âbe. Pus nén on *raucarius*. Dj' avéns planté al dilongue di cwate ou cénk pitits brès, nén lon erî do sourdant, pinséve dju. Mâgré ça, a tchaeke tournant d' Urdug Nur, on-z e discovreut des ôtes, des pus lâdjes, des pus firs, ki rglatixhént come do keuve, eyet s' kitourner âtoû des tienes avou on brut d' yebes riftêyes. Eyet pa drî tchaeke tiene, seurmint, co ene fotche, ene basse rissouwêye, ene fagne sins cogne. . .

I gn aveut nén des *raucarii* assez po totes les aiwes del Mongoleye.

I faleut eraler a Ulan Batôr, dimander mes liârd, peter å diâle å pus abeye, ni pus mây pinser ås aiwes d' Urdug Nur.

(vo nos la å coron del ligne)

L' ampweyé do Ministere m' a dmandé kî çki dj' esteu, çou k' dji voleu. I n' aveut mây oyou djâzer d' mi, ni do programe di rplantaedje, ni rén. Il a hemté.

- Rivnoz l' samwinne ki vént, di-st i, ene miete djinné, dji m' va cachî après les papîs.

Li samwinne d' après, cwand i m' a rshût, il aveut on grand franc sorire.

- Dj' a rtrové vos papîs, di-st i.

I m' riwaitîve d' asto. Si mwin esteut so on ptit moncea d' vîs foyous, djaenâsses, breunâsses, raloyîs d' ene grosse elastike.

- Dji voe vaici k' vosse contrat esteut... do... do fé planter des *raucarii mongolesca* tot l' long di l' aiwe d' Urdug Nur, so les deus boirds eyet do sourdant å coron...

- C' est djusse.

- Ci n' esteut nén rén, seurmint !

A-t i veyou k' dji fjheu ene chinêye, ki dj' aveu ene grosse bole e m' gozî ? I prind èn air djinné, pu ratake a lere, avou on doet ki shût les letes ecomelêyes do vî âbécé mongol.

Adon... Adon... Dji voe k' vosse paye, on còp l' ovraedje fwait, diveut esse di... di 200.000 tougriks. E bén... inte di nos ôtes seuye-t i dit, gn a ddja sacwantès anêyes ki ça n' vât pus grand tchoi, 200.000 tougriks ; dispu k' nosse manoye a stî ravalêye...

- Dji nd a d' keure.

- C' est vos k' ça rwaite... Dji djheu ça insi. Adon... Dji voe chal a l' ârtike 8b do contrat k' i fât evoyî des esperts po rpasser les ovraedjes eyet waitî si totafwait a stî fwait comufât.

- Cwand çk' i nd îront ?

- Ô, ça, dji n' è sai rén. I fât vey kî s' end ocuprè ; s' i gn a des djins d' libes ; dimander les permis ; fé les papîs ; aeurer l' bezogne ; trover les cwârs... Mins ni vs è fjhoz nén ; a mezeure ki l' afwaire avançrè, on vos scrîrè po vos tni å corant.

C' est l' vrai, par après, dji rshûveu tenawete on papî ou l' ôte, pa còps ratourné dins m' lingaedje, pa còps nén. Å dbout d' on tins, li brigade d' esperts a stî metowe so pîd, les permis acoirdés (vo nos la å coron del ligne), les cwârs ramexhnés, les omes rashonnés. Il ont pârti. Adon, pus rén.

(vo nos la å coron del ligne)

(vo nos la å coron del ligne)

Ayir å matén, dj' a rshût l' lete ki dji n' ratindeu pus après. On-z aveut l' oneur di m' fé saveur ki totes les coratreyes avént stî fwaites, sins è rovyî ene.

Totafwait esteut à Ministère, à buro da Mossieu on Té, ki cåze mi lingaedje eyet ki m' rishûreu oûy.

Dji n' a nén stî mouwé tot lejnant l' lete. Gn a ddja lontins k' pus rén ni m' rimowe, eyet d' alieur, dji saveu bén çou k' Mossieu on Té aveut a m' dire. Dji n' a nén rindjî mes deus troes clicotes dins l' vî grand saetch ki dj' aveu l' djoû k' dj' a-st arivé. Dji n' a nén catourné dins totes les plaeces eyet rwaitî pal fignesse, come on fwait cwand on cwite ene mâjhon k' on n' rivierè pus. Dji n' a nén vûdî les ridants. Dji n' a nén stî mouwé tot serant l' ouxh al clé.

Dji n' a nén stî mouwé cwand dj' a bouxhî a l' ouxh do buro da Mossieu on Té eyet ki ci-chal m' a-st arinné :

- Ostant vos dire platezak ki l' rapôrt des esperts n' est nén bon.

Eyet dji n' a nén crankyî cwand dj' a etindou k' so des kilometres eyet des kilometres, gn aveut nén on *raucarius* al dilongue di l' aiwe d' Urdug Nur ; k' on-z aveut rtrové des rîlêyes d' âbes moirts eyet souwés a des plaeces lon erî di l' aiwe ; ki, ni à sur, ni à coron, l' ovraedje n' aveut stî fwait.

Dj' a moussî foû do buro ; dj' a-st acaté on tiket eyet dji m' a-st ashîd dins l' bus. Asteure, dji toûne dins les rows d' Ulan Batôr, come ene wesse dins ene boteye. Li bus arive à coron del ligne, i ratoûne, eyet rfé l' minme voye dins l' ôte sins djusk a l' ôte dibout.